

BANHÅLLNINGENS LÖNSAMHET OCH KONKURRENSEN PÅ BANNÄTET

Banförvaltningscentralen är en myndighet vars centrala uppgift är att genomföra investeringar och beställa arbeten som hänför sig till bannätet samt att förvalta banhållningens egendom. Den centrala frågan vid den utförda revisionen var hur Banförvaltningscentralen under de första åren av sin verksamhet har klarat av den ovan nämnda uppgiften i synnerhet sedd ur ekonomisk synvinkel. Den andra frågan vid revisionen var hur bra myndigheterna har gjort framsteg vid utnyttjandet av investeringarna i bannätet sedda ur synvinkeln av ekonomi och konkurrensutsättning. Konkurrensutsättningen ansågs i sig vara positiv från ekonomisk synpunkt och dess berättigande ifrågasattes inte.

Till banhållningen har under de senaste åren i brutto åtgått totalt ca 2,5 miljarder mark per år. Till ersättande investeringar har åtgått ca en miljard mark, till underhåll och drift ca 650 miljoner och till utveckling ca 200 - 500 miljoner mark per år. Dessa utgiftsposter var centrala med tanke på revisionen. Dessa beställningar om ca två miljarder mark på årsbasis har fördelat sig i proportionen VR Rata ca 75 % och övriga entreprenörer ca 25 %.

Det är svårt att bilda sig en helhetsbild av graden för konkurrensutsättning vid anskaffningarna och utvecklingen av den. Banförvaltningscentralen har inte för ändamålet i bruk något enhetligt system för uppföljning. Den ovan nämnda uppdelningen i enlighet med anskaffningskällan berättar inte särskilt mycket om själva konkurrensutsättningsgraden. Till de övriga entreprenörernas andel anknyter sådana anskaffningar om vilka Banförvaltningscentralen har avtalat utan konkurrensutsättning. Å andra sidan ingår i VR Ratas andel beställningar som det har fått efter att ha vunnit anbudstävlan. I varje fall genomför Banförvaltningscentralen alltjämt en betydande del av sina anskaffningar utan konkurrensutsättning.

Sett ur statskoncernens synvinkel bör den andel som konkurrensutsätts av VR Rata på enahanda sätt beaktas i den konkurrensutsatta andelen. Merparten av den andel som Banförvaltningscentralen anskaffat direkt har redan tidigare konkurrensutsatts på VR Ratas försorg.

I de resultatmål som kommunikationsministeriet har uppställt för Banförvaltningscentralen har verksamhetens lönsamhet styrts med en målsättning som gäller en sänkning av enhetskostnaderna. Uppföljningen av hur målsättningen förverkligats har gällt endast enhetskostnaderna inom basunderhållet. Basunderhållet täcker emellertid endast en liten del av Banförvaltningscentralens hela anskaffningsvolym. Revisionsverket anser att en lönsamhetsmålsättning som endast hänför sig till underhållet inte är tillräcklig för styrning av verksamheten.

Enligt revisionsverkets uppfattning kan lönsamheten i banhållningen förbättras med ökad konkurrensutsättning av Banförvaltningscentralens anskaffningar och genom att främja uppkomsten av en fungerande marknad. Denna kan främjas genom att göra graden av konkurrensutsättningen till ett centralt resultatmål och styrningsmedel för Banförvaltningscentralens interna ledning och verksamheten i praktiken.

Uppkomsten av en fungerande marknad förutsätter att de potentiella anbudsgivarna tror på den kommande marknaden och har förhandsinformation om den framtida efterfrågan. Den konkurrensutsättningsstrategi som är under beredning bör kunna svara på denna utmaning och särskild uppmärksamhet bör ägnas åt att marknadsföra strategin.

Kostnaderna för investeringar i specialutrustning och till dem anknutet kunnande förefaller att utgöra ett betydande hinder för uppkomsten av en marknad. Målet bör vara att utrustningen är i oavhängiga händer från de enskilda aktörernas synpunkt. Att bli kompetent för alla uppgifter inom banhållningen bör vara tillgängligt för alla på samma villkor.

Emedan en förutsättning för uppkomsten av en fungerande marknad är ett ökat utbud, bör man sträva till att utnyttja potentialen i det utländska utbudet.

Den rådande situationen, som har en lång historia, kan ses som ett övergångsskede till en ny kultur. Det är inte

nödvändigt att med ens rasera strukturerna och man bör sörja för att en resurs med det behövliga kunnandet står till förfogande. När konkurrensutsättningen utvecklas är det väsentligt att beakta säkerställandet av kvaliteten. Samordningen av funktionerna på bannätet bör kunna skötas oberoende av de agerande instanserna.

I likhet med byggandet av bannätet har också trafiken på bannätet varit föremål för Europeiska unionens uppmärksamhet. I den vitbok som publicerats av kommissionen ses involverande av marknadskrafterna som ett sätt att förbättra järnvägarnas konkurrenskraft.

VR Aktiebolag har ett i lag tryggt monopol i fråga om persontrafiken och den inhemska godstrafiken. Myndigheterna har redan under någon tid berett förslag till öppnande av konkurrensen på bannätet. Inom godstrafiken har lagts fram en modell där bankapaciteten skulle fördelas på trafikidkarna och i närtrafiken en modell där trafiken skulle köpas under konkurrensutsättning.

En konkurrens på bannätet, som är det hos oss rådande betraktelsesättet, kan från Banförvaltningscentralens ägarperspektiv endast vara till den nytta, att konkurrensen ökar trafiken och därmed intäkterna av banavgifterna.

Genomförandet av konkurrens på bannätet befrämjas ifall myndigheterna har en klar bild av sin roll bland aktörerna på bannätet. I synnerhet är det skäl att framhålla aktörernas oavhängighet och neutrala ställning i förhållande till alla som deltar i verksamheten.

Huvudprincipen bör vara att tillgång till bannätet erbjuds neutralt och på lika villkor åt alla aktörer. Dessutom bör man gå in för att klargöra gränsdragningen mellan de verksamheter och funktioner som hör till bannätet och de som hör till trafiken.

Ett effektivt och fungerande trafiksystem, vars förverkligande bygger på motiverade och så ekonomiska lösningar som möjligt, bör vara den princip som styr verksamheten.

Ett bannät som byggs och upprätthålls med utnyttjande av en fungerande marknad, och vars kapacitet erbjuds att köpas av trafikidkarna på en fungerande marknad, är det sätt på vilket Banförvaltningscentralen kunde sträva till att minimera de kostnader som åsamkas staten av bannätet.